

5. Jõhvika- ja mustikakasvatus

Kirjandus:

- **Kultuurmustikas ja selle kasvatamine Eestis.** Eesti Põllumajandusülikool, 2005. 65 lk.
- Jaadla, T. Jõhvikas oma aias. Aiakiri. Veebruar/1997, lk.42-43.
- Jaadla, T. Mustikas oma aias. Aiakiri. Märts/1997, lk.44-45.
- Vilbaste, H. Jõhvikas koduaiast. Maakodu. Nr.5/1990, lk.18.
- Vilbaste, E. Eesti kultuurjõhvikas 30-aastane. Aiakiri. Mai/1997, lk.46.

Metsamarjadeks loetakse jõhvikat, mustikat, pohla, soomurakat. Istandikke on rajatud kahest esimesest ja neil on ka soovitusordid.

1. Botaaniline kuuluvus ja kultuuristamine

Kanarbikuliste (*Ericaceae*) sugukonda kuuluvad jõhvikas ja mustikas vajavad teistest marjakultuuridest happelisemat kasvukohta. Meie istandikes kasvatatakse kohalikke jõhvikasorte ja Põhja-Ameerika mustikaliike ning neist saadud liikidevahelisi sorte. Kultuurmustikal on erinevalt Euroopas levinud harilikust mustikast (*V. myrtillus*) valge viljaliha.

Kultuur	Jõhvikas	Mustikas	
Perekond	<i>Oxycoccus</i>	<i>Vaccinium</i>	
Taimed	igihaljad	heitlehised	
Eestis kultiveeritakse	hariliku jõhvika (<i>O. palustris</i>) sorte	liikidest <i>V.angustifolium</i> , <i>V.corymbosum</i> , (<i>V.uliginosum</i>) saadud hübriidsorte ja ahtalehise mustika seemikuid	
Taimede iseärasused	roomavate vartega kääbuspõõsad	Sortidel põõsad 50-100 cm kõrged, marjad 1-5 g, sisaldavad harilikust mustikast (<i>V.myrtillus</i>) rohkem suhkrut ja C-vitamiini	
Kultuuristamine	1967 – Nigula LKA (Henn ja Juta Vilbaste) 1969 – esimene istandik Eestis.	liikidevahelised sordid: Minnesota USA: 'Northblue' (1983), 'Northcountry' Soomes: 'Aron', 'Arne', 'Hele', 'Tumma'	
Kultiveeritakse mujal	suureviljaline jõhvikas (<i>O.macrocarpus</i>) USA-s, Lääne-Euroopas. Sortide kollektsioon Salaspilsi Botaanikaaias Lätis	ahtalehine mustikas (<i>V.angustifolium</i>) Kanadas. Istandik kujundatakse pärast metsa lageraiet. Eestis istandikes seemikud.	kännasmustikas (<i>V.corymbosum</i>) USA-s, Lõuna-Euroopas, Austraalias. Sorte Salaspilsi Bot. aias Lätis
Kultuuristamise algus	1810 – Massachusetts (USA) 1860 - Saksamaa	1870 – Nova Scotia (Kanada)	
Taimede iseärasused	Marjad suuremad kui harilikul jõhvikal. Pikapäevatingimustes viljub kehvalt. Marjad valmivad liiga hilja.	Kääbuspõõsad 20-30 cm kõrged, isesteriilsed, marjad kuni 1 g valge viljalihaga, valmivad üheaegselt.	Põõsad 1-3 m kõrged, külmaõrnad, marjad kuni 10 g valge viljalihaga

2. Metsamarjakasvatatajaid Eestis

- **Henn** (1932-1993) ja **Juta Vilbaste** (1933– Jõhvika sordiaretajad Nigula Looduskaitsealal.
- **Enn Vilbaste** – Nigula Looduskaitseala direktor. Eesti jõhvikasortide kollektsoon, vanimad katsepeenrad. (Tel 449 1664)
- **Toomas Jaadla** – Marjasoo talu Tartumaal, Rannu vallas. Vanimad jõhvika- ja ahtalehise mustika istandikud ammandatud turbakarjäärides; jõhvika ja mustika istikukasvatus; mustika sordiaretus. (Tel 745 4538)
- **Are Roosvald**† – Metsa talu Tartumaal, Kambja vallas, Reolasoo külas. Mustika-, pohla- ja mesimuraka katseistandikud mineraalmaal; mustika istikukasvatus. (Tel 7346350)
- **Tõnu Oks** – Marjamaa talu Tartumaal (Vana-Kuuste lähedal)
<http://www.marjamaatalu.ee/marjandus/>? . Mustikate tootmine ja kokkuost.
- **Kadri Karp** (Tel 7313514) ja Marge Starast – Eesti Maaülikooli õppejõud. Mustikaprojekt (ahtalehise mustika agrotehnika ja sordiaretus) , milles osalesid mitmed katsetalud .
- **Taimi Paal** (Tel 7313171) – Eesti Maaülikooli õppejõud. Katsed pohlaga ja mustikaga.

3. Taimede ehitus ja fenoloogia

	Harilik jõhvikas	Liikidevahelised mustikasordid
Eluvorm	igihaljas roomavate vartega kääbuspõõsas	heitlehine madal põõsas
Vegetatiivne paljunemine	varred juurduvad	maa-sisesed võsundid
Õied	nelja kroonlehega	liitunud viie tipmega õiekroon
Õitsemisaeg	juuni	mai 3 – juuni 1
Marjad	punased	sinised
Marjade valmimine	aug 3 – sept. 3	juuli 3 – aug. 2
Valgusnõudlus	suur	suur
Vajalik pH	< 4,5	4,5 – 5,5
Nõudlus toitainete suhtes	väike	väike

4. Sordid

4.1. Jõhvikas (PO10:6.13)

Nigula looduskaitsealal looduslike kloonide valiku teel saadud sordid. Suurtootmiseks sobivamad 'Maima' ja 'Virussaare', millised taluvad paremini kevadpäikest. Koduaedadele 'Kuresoo', 'Nigula', 'Tartu'.

4.2. Mustikas (PO10:6.14)

Ameerika liikide ristamisel saadud sordid. Seni enam levinud 'Northblue'.

5. Sordiistikud

	Jõhvikad	Mustikad
Paljundusviis	Pistikud kilerullides	Haljaspistikud, mikropaljundus
Paljundusaeg	Mai 1	Juuni 2
Ajakulu istiku saamiseni	1 aasta	2 aastat

6. Metsamarjade kasvatusviisid

- **Ammendatud turbakarjäärides** (Marjasoo talus).
- **Mineraalmaal** (Metsa ja Marjamaa talus). Enamasti täidetakse reakohtadesse aetud vaod neutraliseerimata peenestatud turbaga, mis kaetakse kilemultšiga ja millesse istutatakse mustikaistikud. Reavahed multšitakse saepuruga või koorepuruga.
- **Aedades turbapeenardel**. Kuni 50 cm süvend täita tükk turbaga. Kaetakse freesturbaga, millesse segatakse väetised (Vilbaste,1990,lk.18).

	Jõhvikas	Mustikas
Istutusaeg	Mai 1-2	
Vahekaugused m	0,30 x 0,30	0,6-1,0 x 1,5-2,5
Taimede asetus	tihe	tihendatud ridaasetus
Saagiaastad	5.-25. aasta	3.-25. aasta
Väetamine	Kevadel kloorivaba, vähese N-sisaldusega kompleksväetis lahustada kastmisvees	
Muud hooldusvõtted	Varjutamine kevadpäikese eest; multšimine turbapuruga.	Lausnoorendus (niitmine või põletamine) pärast 2. saagiaastat – eriti ahtalehise mustika istandikes.

20.01.2005

Viimati muudetud 26.10.2012

Pildid Nigula Looduskaitseala kodulehelt (Kuidas kirjutada sordinimi?)

"Kuresoo" - Varavalmiv tumepunane piklikuhikjas, läikiv suur mari. Meenutab kirssi. Marja keskmine kaal on 1,87 grammi. Valmib augusti lõpul, 1 m² suurim saak (1989. a.) on 2,85 kg ehk 4,7 liitrit.

"Nigula" - Piklik, ühtlaselt värvunud, läikivpunane, suur mari. Maitse ja mahla värvus kõikidest teistest sortidest parem. Marja keskmine kaal 1,16 grammi. Keskvalmiv, septembri esimesel nädalal. 1 m² maksimumsaak (1991. a.) 2,96 kg ehk 4,9 liitrit.

"Soontagana" - Lapik, veidi lühipirnjast, lillakaspunane, tugeva vahakirmega, ebahühtlaselt värvunud suur mari. Hilisvalmiv (septembri keskpaik). Marja keskmine kaal 1,25 grammi. Suurim saak (1991. a.) ruutmeetrit 3 kg ehk 5 liitrit.

"Maima" - Piklik, veidi pirnjast, helepunane mari. Marja keskmine kaal 1,15 grammi. Keskvalmiv. Maksimumsaak 1991. aastal 2,6 kg/m² ehk 4,3 l/m².

"Virussaare" - Ümmargune, veidi lapik, roosakaspunane ebahühtlaselt värvunud mari. Marja keskmine kaal 1,1 grammi. Kobaras rohkem marju kui teistel sortidel, osa marju väiksamad. Hilisvalmiv. Maksimumsaak 1 m² -lt 3,1 kg ehk 5,1 liitrit.

"Tartu" - ümarpirnjast, tumepunane, suur tugeva vahakirmega mari. Hea säilivus. Marja keskmine kaal 2,16 grammi. Tugev vahakirme tagab hea säilivuse.